

Matjaž Kmecl

LEVSTIKOVO ZMERJANJE NARODNIH PRVAKOV

(Monodrama)

Levstik je tri leta bolehal, bil tri mesece bolan in tri dni je umiral – to je vedela vsa Ljubljana. Njegova smrt je bila hrupna, pogosto je skozi okno v Kapiteljski ulici vpil od strahu, da ponoči ni zatisnilo oči kapiteljsko predmestje do zadnje hiše. Monolog povzema tak trenutek: v razcefrani in umazani spalni srajci, z naočniki, ki mu sem in tja zletijo nazaj v sobo, prepoten, moker in podivjanih las nevrotično, za kak hip pa tudi sentimentalno napada skozi okno; vidi se ga samo od pasu navzgor.

Bog oče, če si vsemogočen, počisti ta svinjak, pošlji vesoljni potop! Ni pravično, da gledaš vso to požrešnost, neumnost in hudobijo;

da nisi ustavil dežja, ko sem bežal od Šmiklavža domov! Pa sem ti lepo rekel: štirinajstkrat sem šel v tvojo čast po vodeničnih kolenih okoli oltarja, da so vsa odrgnjena in krvava, štirinajstkrat sem te s tem ponižno priznal za vrhovnega boga; opomnil sem te, da nimam plašča, ti pa – kot star pijanec, ki vse zblodi in si ne zapomni ničesar – še te plohe nisi ustavil! Zdaj ob vseh revah tudi kašljam in bogvedí, kako se bo končalo; ti pa dobro veš, da bo moj zahojeni, zatacani in ubogi narod za zmeraj zginil, če mu vzameš Levstika! Zlodeju si v pomoč in coprniški golazni, ki je je v moški in ženski obliki dežela od nekdanj prebogata in ji je v največjo nesrečo! Ošabnosti dežmanski, kramarstvu klunovskemu in tomanovski gobezdavosti, vsenavzkrižni pokvarjenosti si v potuho! Levstik pa naj pogine, naj crkne: vseeno, kot pes ali vsaj kot ubogi pes, samo da pogine! Zdaj ga premočiš še od spovedi grede z dežjem, kot da ti ni prav, da sem čist in brez greha! Da se pred tvojimi očmi spreminjam v misel! Kot da ti ni prav, da živi tudi stvor, ki ni ne lep, ne velik, ne mlad, ki ni nič na zemlji, ki je pegast, rdečelas in je hude krvi, ki greši v mislih ob pogledu na sleherno žensko, ki se mu glas do poznih let ni spremenil v možatost, ki pa je Mojzes svojemu narodu in je njegov duh, kažipot v obljubljeno deželo!

Neštetokrat ko si ponoči iz pijanske in starčevske hudobije ustavil ure, da bi mi podaljšal trpljenje, sem te rotíl, da mi daj moč! Podeli mi jo, sem te prosil, če je tvoja sveta volja; če pa ni tvoja volja, pa napravi vendar tako, da bo tvoja volja! Ti pa ne in ne in mi pošiljaš bolezni, deževja, skušnjave in pred oči debele raznoznice, svinjske rilce vsakovrstnih narodnih očetov in prvakov! – Prdakov! Pačuhov in pizdočivkov, ne pa očetov! Kramarjev in goljufov! Pismejcev! Saj očetje niso pijane muhe na narodnem govnu, niso grintavi petelini na prezmedeni jati kokoši, niso

zahripan prepir in kričanje na kveder, niso zdraviške žlamparije in razbijanje kozarcev ob zid!

Ti veš, gospod, da je oče naroda zadnji, ki sme popiti kapljo vode; in sme snesti grizljaj šele potem, ko je nahranjeno in odžejano vse drugo! Ti veš, ko sem delal slovar, da bi se nam končno prikazala vsa božja beseda in bi bili taki kot vsi drugi, da sem takrat stradal in se postil; da so me imeli za norca, ko so me kdaj zdražili in opili s pol kozarca; ti veš, da sem živel v popolni zdržnosti samo zato, ker bi drugače lahko zelo hitro onesnažil besedo, da bi slovar in vsa naša prihodnost šla po zlu! Potem pa pridejo ti narodni konjederci, debeloritna prašičja procesija, duhovni kilavci in kašljavci, politiki in razumniki, in stiščijo v blato vse! Barigle, ki so jim zrastle takšne roke, da znajo mahati samo k sebi!

Zdaj gre od tega ubogega, umazanega telesa, s katerim si me kaznoval, samo še umazana voda slabega duha – prav kakor stoji v Svetem pismu: Čisto je, kar gre v nas, in umazano, kar zapušča naše telo in misel! – Ubogi narod, Gospod Oče, če ga ne rešiva te strašne napasti, teh njegovih očetov in moje bolezn! Izkrvavel bo, izcedil se bo skozi svojo lastno zadnjico! Gnusno in nedostojno; sramotno bo izginil v zgodovini! Usmili se!

Ampak, saj ti ne veš, kaj je usmiljenje! Svojemu lastnemu sinu si dal po svoji volji, ki je edina volja tega sveta, ob smrtni uri žolča in kisa za žejo, dal si mu s kavljii prebosti dlani, ko bi bil lahko preprečil, dal si mu metati kamenje in sulice v ubogo telo, pustil si, da ga je drhal brez kazni popljuvala in z besedo sramotila, dovolil si, da je umrl v največjih bolečinah in v razbojniški družini! Ne veš, kaj je usmiljenje! Noben oče pod nebom ne ve tega, ker ste vsi očetje vampasti od pomembnosti in ker se vam kar naprej prikazujejo koralde Matere božje in bele miši od žganja in vsega drugega pitja! Ti prav gotovo nisi boljši! Levstikov Bog je zato Sveti Duh in njemu edinemu bo Levstik na sodni dan dajal odgovor!

Molčiš? Molči! – Zakaj mi celo v cerkev pošiljaš potrebnice, da kot počestne nastavljače in lovače nesramno strmijo vame? Zakaj še juhe ne morem snesti, ne da bi mi natakarska pohota pri Kolovratu mahala s svojimi velikanskimi cecki pred nosom in mi ves čas govorila, da sem gotovo veliko hujši babji gregor, kot se zdi, ker so majhni petelini veliki poskakuhi; zraven pa se pohotno zmrduje in namiguje, da bi rada kdaj poskusila! Zakaj si me pri Pibrovih napravil pijanega, da sem pod mizo potem grabil Pibrovko za stegno?! Zakaj si mi poslal Tono, da me je zmedla in osramotila?

Pa sem ji lepo rekel: Zidarjeva, ne misli, da si večja, če si pol glave višja; če imate doma gostilnico in boš podedovala grunt za teto! Ne misli, da bo Levstik vse požrl! Če si Levstikova ženska, ne moreš biti občestni grm, ki ga lahko obira prav vsak kozel mimogrede! Biti moraš vdana in priteči na prav vsak glas, ne pa da ti vsi bližnji in daljni moravški, čateški, gobniški, svetokriški in bogvekateri še potrebuježi jemljejo zadnjico v roke, ti nosijo lectova srca z zrcali in spakljivimi verzi, da bi se jim odprlo v tvojo posteljo! In tisti radeški čevljar, ki mu še imena ne vem, je pa na daleč znamenit babji ometač – misliš, da ne vem! – ti bo na koncu prinesel nesrečo, kakor si zdaj misliš, da med nogami nosi zlato motovilo! Levstik bi te povzdignil v nebo, če bi hodila, kot to poštenim ženskam velja, zmeraj in zvesto tri korake za njim in nikogar pogledala, še najmanj te rineže, ki ne vidijo niti za ped ne preko ženske goze! Povzdignil bi te v narodno svetinjo, napisal v tvojo čast pesmi, da bi profesorjem, ki bodo čez sto let poučevali slovensko poezijo, ob njih zmanjkalo besed in sape in bi samo še solzno strmeli v nebo! – Zidarjeva pa, saj veš, vsemogočni Gospod, ni bila te vrste in se je onegavila po senikih in kjerkoli je nanoslo,

z vsakomer, z vsako pohoto, raje kot da bi služila svojemu narodu! – Spet po tvoji volji, Gospod!

In še potem, ko sem ji plačal žganjice in je hotela z mojo roko k sebi v nesnažni mednožni kot, ki je po največjem čudu predmet vesoljne ljubezenske poezije, jaz pa sem se v strahu za čistost nagloma odmaknil, si ji položil na jezik besede: Ja fante nedolžno, saj še veš ne, kaj je to! Ne bo te ugriznilo! Ko sem jo z zmeraj večjim gnusom gledal, ko je po meni kot po velikih svetovjih odmevalo: To je to, to je boginja, ta kurbača! je z bistrim pogledom dodala: Saj še najbrž svoj živdan nisi videl ženskega gnezda! – Takrat sem se pa vseeno uprl: Jaz da ne!? A jaz!? Prej kot ti! Še v šolo nisem hodil, ko je Klemenčička Ilijevemu stricu pred nosom vzdignila krilo in se prepognila, da bi ga ujezila in zasramovala! Zelo natančno sem vse videl, ker sem stal čisto zraven, in bog mi je priča, da česa gršega v življenju še nisem videl! Pozneje sem večkrat razmišljal: Temu torej služijo milijoni pesnikov s Stritarjem vred! Kakšen vesoljni škandal! Kakšen cinizem od tebe, Gospod, kakšno sramotenje vsega in največjih skrivnosti, ki si jih ustvaril! Zidarjevi sem kasneje vse odpustil; si ji pač naložil, kar nalagaš ponorelim samicam spomladi, brezastim mačkam in kozlom ob kozoprsku. Če natančno premislim, sem imel v življenju srečo, nisi me porinil v ta prepad umazanosti in imel sem pravzaprav dvoje Ton: eno, ki je bila kot zasanjana otva, in drugo, ki so jo obdelali in pahnili v nesrečo dolenjski in zasavski porajklarji. Bojim se, da je bila tista prva samo v moji glavi, ampak bila je; nič ne de, kako! Nisem grešil!

Če mi očitaš gospodično Johanco, ki je takrat na Turnu otroke učila lepih manir in lepopisja, pa sam dobro veš, kako je bilo in kakšen sem! Trenutek me zažge, strašen kolerik sem, kri mi naenkrat zavre. Na nič nisem mislil, ko sem jo zagrabil okrog pasu, zdela se mi je tako zelo zavetna in mehka, tako varna! Ni se upirala in rekla je, da je vsak večer sama. Dobro veš, da sem se še tisti hip umaknil in da nisem nikoli prestopil ne praga njene sobe in še manj njenega telesa! Kar mi je zamerila. Toda bil sem zmeraj načelen in korakal sem po ravni črti v smisel. Ohranjal sem čistost, ker vem, da ni srednje poti: ali minljivo blato sveta ali večnost misli in besede. Moj narod potrebuje to drugo in naj stane, kar hoče, Levstik mu bo to izbojeval in dal – pa čeprav, vsemogočni Gospod, ne maraš in me kaznuješ!

Misliš si, da gotovo ne bom zmogel vseh teh bolečin in bom prej znorel! Raje držiš s to votloglavo drhaljo moralnih pokopališč in mortolozov, okraševalskih opic, gob pijanih in čevkavih voditeljev, smrdečih scanjevcev, ki niso vredni, da bi pes nad njimi nogo v zrak povzdignil; kar naprej jim razpihuješ nadutost; v mene, ki ti vdano služim, pa hočeš naseliti bolezen, da bi pri živem telesu razpadel! Naročil si Costi, ko sem bil v največjih stiskah, ko so pljuvali vame in metali blato za menoj, ko so me skoraj poslali v zapor, da mi je vrgel v obraz: Sitna muha ne živi dolgo! Naročil si, da mi je za hrbtom skozi zobe govoril: Pogine naj pes! Naročil si vsem drugim, še posebej Bleiweisu, naj mi vzamejo slovar, zadnji kos kruha! Vse! Ko ne bi bilo Zarnika, ki ima jezik, da bi ga lahko trikrat okrog Ilijeve lipe ovil, bi nihče ne rekel tem šemam, slovesno zariganim šalobardam in sprenevedavcem svetohlinskim, da bi brez sitnih muh vsi konji od pamtiveka ležali v senci.

In še o Toni: nisem zadrž misogynes, kot hoče Graselli, ampak ponavljam: ženska mora biti tako vdana kot pes, ki je najbolj hvaležen takrat, ko ga s krepelom čez ledja. Gledati mora vdano in ponižno, pred drugimi v tla, ker ima enega samega gospodarja! In če je ta gospodar Levstik, potem je njen gospodar narod! Na izust se mora učiti slovnice in narodnih pesmi, kajti zelo zelo malo časa je do smrti in v teh minljivih urah se mora pretočiti iz telesa v duha – da ostane z Levstikom kot večno obsijana podoba z roko v roki, učenik in zvesta sopotnica! Četudi nič ne je in pije, če

hodi gola in bosopeta po svetu, mora sijati od velikanske zvestobe in volje! Kaj pa misliš, kako sem premagal žandarja v Laščah, ki je bil vendar dolg kot žrd in višji za dve glavi!? Z voljo! Hotel sem! In sem ga že imel na tleh, Drakslerica pa je dala za štefan! Tako je to in tako se dela!

Mislil sem, čez leta, da si vseeno bolj usmiljen, ko si mi poslal Franjo.

Franjinka, deklíč sokolski! Meni, starcu, si jo poslal! Dal si mi za hip posijati večno sonce, četudi goljufivo! Frančica, nedolžno dete: kot da bi se skozi njene rosne, sinje oči ozirala vesoljna milost, vsa slovenska zgodovina od Svetopolka in Valuka naprej, ves pogum, upanje, vsa nedolžnost! Zapredla mi je glavo, dneve sem ležal na sanjah kot na blazinah ljubljanske megle, kadar ne seže do rožniške cerkve! Nor sem bil! Jaz, ki bi lahko bil njen oče! Toda iz nje je res sijalo vse najvažnejše, zavito v slovenske barve in pričakovanja! Učarala me je, da nisem mogel ni jesti ni piti in še najmanj bistro misliti! Kolikokrat mi je roko samo odneslo, da bi jo bil položil okrog njenega narodnega pasu – in Bog, odpusti mi, še danes mi je žal – tudi niže in više! Zdelo se mi je, da bi tako s srečnim občutkom zajel vso domovino – tam, na bregu Save! In samo z največjimi napori, najglobljo voljo, sem se takrat obrzdal. Toda zato sem postal čemerem; veliko sva molčala; skušnjavec pa jo je kar naprej nastavljal in ponujal moji ubogi človeški pohoti! Na koncu nisem mogel kaj in sem jo po očetovsko poljubil na čelo. Bila je potna, kar me je potrlo in začudilo obenem: nekaj je narobe, po idealih se ne nabira pot! Zastal mi je dih in ko sem spet globoko vdihnil, se mi je zazdelo, da gre iz njenih las duh po kuhinji, po prežganem, zabeljeni čebuli in pogretem maslu. Hotel sem pregnati odurno misel, hitro sem jo prijel za roke, pa je imela zemljo za nohti: mogoče je malo prej kopala krompir, čas je bil takšen in je bilo naravno. Potem pa sem opazil, da ima tudi ovratnik nekolikanj zamaščen, to pa ni bila več čistost – pot od telesne do duhovne umazanije je kratka! Podobnega se je kot skritih opazk nabiralo hitro še več. Navajal sem jo pravilne slovnice, pa si ni vsega zapomnila! Večkrat me je vprašala, zakaj sem slabe volje: moj bog, kako bi ne bil, celo najbolj vzorna ženska se mi je pred očmi spreminjala v tisto, iz česar si nas, vsemogočni Bog, vse povrsti ustvaril – od Bleiweisa do cesarja! Iz blata smo prišli, v blato se povrnemo. Že stari Latinci so slabe volje govorili, da se rodimo v najbolj zatohlem kotu telesa! In da na ogaben način tudi končamo.

Jaz pa sem še in še poskušal; hotel sem Franjico očistiti, skupaj bi popeljala slovensko ljudstvo v nekaj, kar mogoče ne bi bil Kanaan, spodobno preživetje pa! In mogoče bi mi celo uspelo, če ne bi bil moral na Dunaj!

Zato sem šel tja gor tako nerad, ker sem vnaprej vedel, da zgubim vse. Mlada dekleta niso stanovitna in Franja je imela polno telo, ki je cvetelo od strasti in navdušenja. Hotel sem jo obvarovati moških napasti in sem ji velel, naj mi piše sleherni dan in vsakokrat priloži dokaz zvestobe. Pisala mi je. Prilagala je zdaj posušene spominčice ali potočnice, zdaj šopek svojih las, potem je samo prebodla pismo in ga tam poljubila. Zame. Odpoljubljal sem ga poln svetih občutij! Jaz, norec! Srečni norec, ki je vse verjel! Ki je nosil vse te prazne reči v večerno družbo in jih kazal kot dokaz trajanja in moči vsakogar izmed nas iz tega svetega in neresničnega ter nesrečnega naroda, ki ga ti, večni Bog, ne maraš, ki pa vseeno je in bo z Levstikom krenil na kanaansko pot!

Solznih oči sem nosil na srcu, pod srebrno uro, njena pisma. Šepetal sem ji v daljavo, čez Smerečnik in vse tiste hribe, ki so naju ločili, tja noter pod Šmarno goro: Franjinka moja zlata, dete moje sokolsko, moja nedolžnost, duša moja, moje savske sanje! Stiskam svoje srce na tvoje prsi in polagam svojo misel kot nemirno, vročo glavo ob tvoj um, svoj pogum ob tvojo mladost, zavito v pajčolan najdrob-

nejše in najmilejše rose! Dobro mi je, ker te imam, in Bog ve, da bi zate storil vse! Razum so mi zajeli nerazložljivi vrtinci in bil sem vse hkrati: popolnoma srečen in titansko močan ter popolnoma razdvojen in zatrt. Ko sem ji pisal, so se mi roke tresle in solze so mi kapale v pismo.

Potem pa je prineslo tistega drekača, gobo pijano, kurbiščarja, pizdoliznega rodoljuba in gnusobo, prehlajeno zadnjico, zapahnjene in pohotnega prašiča, ničevdca, gobezdača, praznoglavca, gnilača smrdljivega, trebuhorejca, tisti kurji britof in pivsko štirno, ki ga še ni utegnila pamet srečati, čeprav pri štiridesetih celo Tirolce doteče, Gecla, ogabno mi je že ime izgovoriti: s celo kito Franjinih las. Trobil in širokoustil se je, da mu jih je po posebnem slu poslala na Dunaj, ker je ponorela, ko jo je ob zadnjem obisku v domovini po moško vzel v roke! Levstik, mu je potožila, jo je samo gledal in učil pravih sklonov. Zelo strastna je, je rekel, in tolkel z njenimi svetimi lasmi po mizi!

Vi ne veste, gospodje, ki postavate tule spodaj v mraku Kapiteljskih ulic, vam se niti sanja ne, kako je, kadar se svet podre in zraven podsuje vse, kar je najsvetejšega in najlepšega pričakovanja! Ne veste, ker ste ljubljanski hoehere Trottelum, filisterium in sodrga, ki samo čaka, kdaj bo smrt zadavila Levstika! – Ne veste, kako nori človek opolnoči obupan po Grabnu in okoli Štefanove cerkve, kako trikrat zamolklo, eno za drugim, počí, ker je Bog dal streljati z možnarji od veselja; kako je, ko je temni zrak poln netopirjev, ki v številnih hudobčevih družinah molče rajajo vsenaokrog in se s kremplji zaletavajo v človekovo srce! Ne veste, ker vam je narod podkovanje konj, vatlorestvo in volovski sejem, čevljarsko podplatništvo in edina življenjska resnica vlačugarstvo – koliko ubogih peric in drugega ženstva boste položili podse! – V to se je torej pogreznila Franjinka! V to govno! je votlo ropotalo vso noč iz zvonov svetega Štefana! Tisto strašno noč!

Potem sem blodil daleč dol po Videmski glavni cesti proti domu, do znamenja na hribu, kjer se začinja mesto. Zor se je že delal, daleč naokrog sem bil sam in edini. Klečal sem in na glas molil v vesoljni prostor: Po svoji besedi si nam vsem dal, o Gospod, telo za minljivi dom svetega duha. Toda kako si mogel in ga dal tudi Geclu, temu kozoprskaku, ki ima vse, kar ima duha, spravljeno v hlačah; z njim obdeluje povrsti ženske, ki mu pridejo nasproti in mu ne zbežijo na drevo! Daj, popravi svojo zмотo! Bodi dober, bodi milostljiv, bodi usmiljen, in predvsem bodi pošten! Ošaben sem, nadut, pogosto me nosi samo napuh križem po svetu, toda ne bodi tako neskončno neusmiljen in nepošten z menoj! Saj mi vidiš v dno, če si Bog, in veš, da ni tam na dnu nič drugega kot najbolj črn obup! Odreši me, kaznuj to podgano, tega telesnega obsedca in duhovnega mrtvoudca; naj se mu vsaj tisto, s čimer greši, posuši; naj mu zgine pri živem telesu, pošlji šankar nadenj! Usmili se, ne ženi nas kot norih živali skozi življenje!

Zjutraj sem ukrepal; pisal sem Franji, naj se takoj fotografira, stroške plačam jaz, pošlje naj sliko. Zelo naglo jo je poslala – z lasmi je bilo vse v redu, toda sumil sem, da je bila kakšna stara podobica, ko se še ni ostrigla za Gecla. Zelo sem tudi premišljeval, kaj je mislila z besedami, da je mogoče boljše, če se nikoli ne dobiva, ker bi živela in izgorela v preveliki ljubezni. Kot da je ljubezen sploh kdaj prevelika! Povrhu pa jaz nočem nobene ženske slinavosti, jaz hočem zvestobo, vdanost in neomajno vero!

Mislim, da so jo prav takrat do konca izpridili in jo naučili tudi čarovništva, kajti ne znam si razložiti, zakaj mi je postajalo z vsakim njenim pismom huje; takrat je začela prihajati tudi kri od mene. Njena pisma so smrdela po pižmu in tudi vbodljavej z iglo nisem opazil več, čeprav je o njih še zmeraj pisala in velevala, naj jih še naprej odpoljubljam.

Zmeraj bolj se mi je prikazovalo, da so njene besede prevara. Ponoči se mi je bledlo o njenem golem telesu in med njenimi stegni se je naenkrat valjal Gecl; potem Kozina, ki ni nič pohlevnejši babji rinež, nato Švigelj, ki je s kurbami v Kairu tržil, potem Marinčič, povaljač na znamenitem glasu, saj ga vsi poznamo, in potem še dolga procesija ljubljanskih filistrov in rodoljubov. Ne! sem vpil, da sem se od lastnega kričanja zbudil! Ne boste je! Če jo je že Gecl in če Kozina in Šveglj, je vsi ne boste! Ta domovina ni vlačuga, ki jo procesije rodoljubarskih zmenetov lahko kar naprej tlačijo v blato pohote, škandalov, izdajstev, afer, prepиров, podtikanj, slepljenj zdaj in na veke! Da se bo narod davil in norel v njih; da ne bo vedel, kam s seboj! Kaj bo potem še ostalo!? Levstik sam ne more korakati pred njim kot edina zastava duha, za njim pa nedogled zvodnikov in slinastih pregrešnežev! Kdo bo še prepotenemu, zavozlanemu, neumitemu kupu teles pod Alpami hotel priznati, da so narod, če pa bodo njihov edini duh smrad po telesnosti, po razpadlih beljakovinah, žaltavi zamaščenosti, po gnilih zobeh in dušah! In če so tudi njegove prve besede, spet po tvoji volji, Gospod, in zdaj že tisoč let stare, da vsepovprek krademo, lažemo, nečistujemo in skrunimo, obrekujemo, da smo od nekdaj in za veke lakomni in zavistni, požrešni, žlampaški in pogoltni, v vsem nezmerni! Poglej v brižinske kože! Namesto, da bi nam bil dal, kot vsem drugim narodom, po svoji milosti za začetek vsaj Očenaš ali Hosano: Blagoslovljen, ki prihaja v imenu Gospodovem! Benedictus, qui venit in nomine Domini! si nam poslal v besedi in telesu biriče in grozilce s trikratno grožnjo!

Kričal sem v odejo: Ne delaj tega, Franja! V imenu najine ljubezni ne delaj! V imenu Boga, ne počenjaj! V imenu vseh lepih trenutkov, čeprav izdanih! Ne delaj! – In sem se skoraj do mrtvega izjokal.

Vi, tu spodaj, tega ne razumete, ker se vam še riga po klobasah in kislem zelju, izpahuje po žganici in Kozlerjevi pivski brozgi; in ne veste, kako je, ko človeka ovoha smrt! Ne razumete, ker vam gre zdajle po glavah samo to, kdaj in koliko hitro pobere Levstika, ki je vaša zadnja in vrhovna nadloga! Kdaj odteče zadnja kaplja iz njega! (Zavihti nočno posodo.) Tu notri je vse, pogledjte noter, če ste sploh vredni te posode! Zlijem vam jo na glave! Požiralci kokoši! Slinasti blaustrumpfarij! Jaz pa vam povem, vsem, ki iz teme zijate sem gor, da je Levstik kot sveti Simon, ki lahko še štirideset let stoji na eni nogi, pa bo na koncu prispel v večno nebeško milost in slavo; vi pa lahko troje večnosti stojite na glavi, če hočete, in ne pridete nikamor – ker ste pajaci in špiceljni, blatnovaška drhal, srake stremuške, prazni v glavo in srce! Pošvedranci trebuharski!

Mlade kaplane pošiljate Gulički, odkar je vdova, na kolenih ji posedajo, ne bojijo se ne Boga ne njegove kazni, šlatajo jo vsenavzkriž – pošteno slovenstvo še besede nima za ta greh – kadijo z njo skupaj cigare, ona pa piše pisma in v njih pošilja bolezen! Naj crkne Levstik! Naj ga lisice raznesejo, vi pa komaj čakate čas, ko boste po njegovem grobu skakali kot slivniške čarovnice! Ker se vseeno bojite, da ga bo ta narod še po smrti – če bo kdaj umrl – razglasil za svojega edinega in pravega očeta, vaš slavni blebet pa za maškarado!

Meni stoji ob strani sveta Bogorodica, ker ve, kako je imeti težavnega in čistega sinu! Ko ob večerih prifrfta v sobo zlodej in se kot neviden metulj zaletava v stene, se božja gospa ustopi čisto obme, me drži za roko in mi šepče: Levstik, zdrži! Ničesar ni brez velikega trpljenja! Samo z največjo bolečino se otrebimo grehov iz utrobe; kot vsi božji mučenci moraš trpeti! – Tako govori in mi stoji neomajno ob strani. Namesto, da bi mi Franja, ki ima vendar dovolj časa, zdaj ko ji je Gulič umrl!

Če mi večni Gospod pošilja v koleno vodo, čujte tu spodaj v kapiteljski temi, še

ne pomeni, da vas ima zato v večjih čislih! Če ukrepa tako, da vsa hrana zdrvi skozme brez odduška, še ne pomeni, da vam ne bo zadnjice prej ali slej zaprl z zlato žilo! Nikar ne upajte, da ne boste dobili podagre in putike, če mi zdaj po cele noči ne pustite zatisniti očesa! Toda med vami, skoporitni hinavci narodnjaški, in menoj je razlika, velika za sedem svetov: vam bodo vse te ostudne bolezni pravična pokora za grehe, jaz pa bom z njimi prislужil trajno in večno srečo vsem Slovencem! Goljufi, pijanci in prešuštniki!

Povem vam, ker ne veste: Beseda je vse; kdor ima besedo, ima usodo! Že v Svetem pismu se je vse začelo z njo. In jaz sem beseda! Mož je beseda, ženska meso! Bog je v moža vsadil poželenje do mesa, ker bi drugače svet bil preenostaven in bi se prehitro končal. – Če boste vi, barabe, tu spodaj, s sveto trojico tam zgoraj, od katere mi edini sveti Duh stoji ob strani, pustile, da vseeno umrem, zapuščam telo zemlji, od koder me je oče skozi umazano žensko telo priklical, duha pa, ki je narejen po božji podobi mojega naroda, vsem vam – tudi vam, ker drugače ne morem; čeprav se valjate po debelem blatu! Tudi Gulički, čeprav mi ni v življenju dala nič dobrega; in Toni, ki zapita in skurbana tolče revščino v Radečah; in tudi Pibrovi pohoti, povrsti vsem zlodjevim odposlankam, ki so se mi celo med molitvijo silile s svojo prešuštno ogabo v misel! Vsem, ker ste vseeno vsi moji; čeprav vas ne maram! Ščetinarji pizdogrizni!

Gorje lipi, če ji v koreninah gnezdi toliko podgan!

Mislite, da se bojim, pomendrančki, župančki in prdački, babe zapahnjene: da se bojim smrti! Nikoli se nisem ničesar bal: zaprli so mi pesmi v Blaznikov zapor, ukradli zadnje odevalo, ko sem se v Savi umival; zaradi matematike, ki ni vredno, da porečeš besedo o njej, so me izgnali z vseh šol, me izstradali, me ovajali izdajstva, pa se nisem bal! Po Tomažu Akvinskem vzklikam: Adoro te, devoto te, latens deitas! Moj skriti, večni, pravični, nepoštene Bog, ki sva eno v misli, volji in besedi!

Tega ne boste vi nikoli razumeli, ker vam plava um v premočno masti in srce v pregloboki pohoti! Ne boste razumeli, da se je treba, če je tako, izstradati, iztrpeti, se otresti vseh zemeljskih vezi! To potrebujemo, ne kilavih, z neumnostjo brejih, razumniško zadehlih, jesiharsko kričavih in bebavih narodnih očetov – ki pa nam jih, Bog se nas usmili, nikakor ne zmanjka, tako da bodo z njimi obremenjeni še pozni rodovi! – Ampak saj ni vredno, kaj govorim! Moči mi odhajajo in naj samo še tole zlijem na vse vas, čeprav od Levstika niti tega niste vredni! (Pljuskne iz nočne posode kri dol v kapiteljsko noč.) Tudi vi boste šli! Gospodje gnidasti, bolholovski, bariglje pogoltni!

O Bog!

Ker vam Bog noče soditi, vam sodi Levstik!

Toda, kdo še potem sploh obstane?

(Se zgrudi, zgrmi v nevidno sobo za oknom. Iz šmiklavške cerkve bije ura in zdi se, da se napravlja dež.)